

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/33.9>**Чередніченко С.В.**

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту

Інститут управління Класичного приватного університету;

здобувач наукового ступеня доктора економічних наук

*Класичний приватний університет*ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9383-562X>

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПОКАЗНИКИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Статистично показано, що протягом 2005–2018 років вартість банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання, динамічно зростала. У наступні роки розпочалася низхідна тенденція. Доведено, що період липня 2022 року – червня 2023 року характеризується стійким скороченням обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання через жорсткі умови кредитування. Починаючи з липня 2023 року сформувалася стійка тенденція до зростання обсягів кредитування нефінансових корпорацій. Показано, що протягом всього аналізованого періоду, починаючи з 2005 року, українські позичальники – нефінансові корпорації віддавали перевагу кредитуванню у національній валюті. Визначено, що середньозважені процентні ставки депозитних корпорацій за новими кредитами нефінансовим корпораціям у річному обчисленні протягом 2017–2022 років скоротилися. Протягом січня 2022 року – червня 2024 року динаміка процентних ставок описувалася параболою з гілками донизу. Підприємствам рекомендовано розробляти стратегії для управління ризиками, пов'язаними з фінансовими умовами та доступом до кредитів для забезпечення стійкості в умовах мінливого фінансового середовища.

Ключові слова: моделювання, воєнний стан, показники, банківське кредитування, національна економіка.

Постановка проблеми. Підтримання належного рівня кредитної активності банків щодо надання грошових ресурсів суб'єктам господарювання і населенню є основним фактором забезпечення неперервності кругообігу капіталів підприємств, розширення внутрішнього ринку та стимулювання споживчого попиту. Ці елементи є фундаментальними для збереження національної економіки на траєкторії стійкого зростання. Однак складні умови економічної ситуації в Україні під час воєнного стану безпосередньо вплинули на діяльність банківської системи в аспекті кредитного забезпечення виробничих і споживчих потреб усіх суб'єктів ринку. Широкомасштабна воєнна агресія має всеосяжний вплив на всі аспекти економічного життя суспільства, зокрема на кредитну активність банківського сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання форм, методів кредитування національної економіки є предметом дослідження багатьох учених. Воєнний стан створює складні виклики для економіки та правової системи країни. Погоджуємося з Петрашевською А.Д., Колонтай С.М., Смелянською В.В., що для зменшення його негативного впливу необхідно впроваджувати ефективні заходи з підтримки фінансового сектору, стабілізації економіки, а також забезпечення соціальної стабільності шляхом прийняття як тимчасових рішень для подолання поточних проблем, так і довгострокових стратегій для відновлення і розвитку економіки після завершення війни [1, с. 58].

За підсумками проведеного дослідження Рац О.М. сучасного стану функціонування банківського сектору України було виявлено, що стійкість банківської системи, яка зберігається з початку військових дій і до теперішнього часу, значною мірою сформована завдяки

вагомому нарощуванню обсягів банківського бізнесу у 2021 році [2]. Це зростання стосувалося кредитного і депозитного портфеля, інвестицій та операцій з цінними паперами, завдяки чому вдалося досягти суттєвого додатного фінансового результату та високого рівня рентабельності, який значно перевищував показники попередніх років. Завдяки таким заходам вдалося досягти суттєвого додатного фінансового результату та високого рівня рентабельності, що значно перевищували показники попередніх років.

Проведений Черелюк В.О. аналіз свідчить, що банківська система України, як і банківські системи інших країн, характеризується наявністю як універсальних, так і спеціалізованих фінансово-кредитних установ [3, с. 128]. Водночас в Україні функціонують банки різних розмірів капіталу, що впливає на їх рентабельність і стійкість.

У статті Блащук-Дев'яткіної Н. та Болух Д. представлено результати дослідження ефективності функціонування банківського сектору України в умовах економічної нестабільності [4, с. 15], надано комплексний огляд сучасного стану банківського сектору України, визначено ключові проблеми та запропоновано можливі рішення для підвищення його ефективності. Авторами Блащук-Дев'яткіної Н. та Бідою М. проведено всебічний аналіз кредитного ринку України, включаючи визначення терміну «кредитний ринок» з точки зору вітчизняних науковців та власне трактування авторів [5, с. 180], висвітлено вплив воєнних дій на функціонування кредитного ринку України, який призводить до значних змін в обсягах наданих кредитів та зростання частки непрацюючих кредитів. Стаття надає детальний огляд стану кредитного ринку України в контексті економічної нестабільності, спричиненої

ної воєнними діями, та підкреслює важливість подальших реформ для забезпечення стабільності та розвитку цього сектору.

Статтю Гордей О.Д., Середи Є.Г. присвячено аналізу проблем впровадження *Open Banking* у банківську систему України [6, с. 22], оскільки у сучасній цифровій економіці технології створюють нові можливості для розвитку банківської галузі. Автори підкреслюють важливість розв'язання існуючих проблем та адаптації банківської системи до сучасних цифрових викликів для успішного впровадження *Open Banking* в Україні.

Погоджуємося з думкою Подик С. [7, с. 29], що кредитне забезпечення є ключовим елементом системи фінансового забезпечення підприємств і включає організаційно-економічні, фінансові відносини, нормативно-правові засади, механізм надання та повернення фінансових ресурсів: Для забезпечення ефективного кредитного забезпечення підприємств необхідно, щоб усі ці елементи працювали злагоджено, а банківські установи мали чітке розуміння специфіки підприємств та могли адаптувати свої фінансові продукти під їх потреби.

Мета статті – розробка заходів із активізації банківського кредитування національної економіки на основі моделювання впливу воєнного стану на його показники.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2005–2022 років динаміка обсягів кредитів суб'єктам господарювання (у) залежно від часу (х) описується параболою з гілками донизу і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9737$:

$$y = -4446,8x^2 + 122656x - 40848, \quad (1)$$

$$R^2 = 0,9737$$

Протягом 2005–2018 років вартість кредитів зросла з 106078 млн грн до 859740 млн грн, або у 8,1 разів. У наступні роки розпочалася низхідна тенденція з мінімальним значенням 752324 млн грн у 2021 році.

З початку повномасштабного військового вторгнення РФ до нашої країни відбулося різке скорочення кредитного портфеля протягом січня-лютого 2022 року з 769649 млн грн до 743730 млн грн. До липня 2022 року відбулося зростання кредитного портфеля до 802461 млн грн. Проте до червня 2023 року спостерігалася його стійке скорочення до 708219 млн грн. У наступний річний період відбулося стійке зростання кредитного портфеля до 757021 млн грн, що менше січня 2022 року.

Протягом липня 2022 року – червня 2024 року динаміка обсягів кредитів суб'єктам господарювання (у) залежно від часу (х) описується параболою з гілками доверху і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9438$:

$$y = 521,53x^2 - 15388x + 827758, \quad (2)$$

$$R^2 = 0,9438$$

Протягом 2005–2021 років питома вага кредитів, наданих у національній валюті, варіювала від 42,98 % у 2005 році до 66,85 % у 2021 році. За період січня 2022 – червня 2022 року частка кредитів у національній валюті зросла з 63,20 % до 69,95 %. Різке скорочення відбулося до 65,66 % у липні 2022 року.

У наступні періоди (починаючи з серпня 2022 року) відбулося стійке зростання частки кредитів суб'єктів господарювання, виданих у національній валюті (у) залежно від періоду (х) до 68,65 % у червні 2024 року, яке описується висхідною гілкою параболі з множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,8689$.

$$y = -0,0046x^2 + 0,2062x + 65,814 \quad (3)$$

$$R^2 = 0,8689$$

Позичальники збільшували попит на залучення кредитів у національній валюті у зв'язку з очікуванням девальвації гривні, що робило кредити у валюті менш привабливими через ризики курсових різниць. Зростання частки кредитів у національній валюті відображало загальний тренд стабільності валютного середовища або зміни у фінансовій політиці підприємств. Водночас, підприємства, які працювали на міжнародних ринках або з великими валютними потоками, продовжували шукати можливості для кредитування в іноземній валюті.

Основна частина кредитів суб'єктам господарювання представлена кредитами недержавним фінансовим корпораціям. Протягом 2005–2022 років динаміка їх обсягів (у) залежно від часу (х) описується параболою з гілками донизу і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9755$:

$$y = -3917,2x^2 + 109181x - 27227, \quad (4)$$

$$R^2 = 0,9755$$

Протягом 2005–2018 років вартість кредитів зросла з 99687 млн грн до 773016 млн грн, або у 7,75 разів. У наступні роки розпочалася низхідна тенденція з мінімальним значенням 664599 млн грн у 2020 році. Питома вага кредитів недержавним нефінансовим корпораціям у сукупному портфелі кредитів суб'єктам господарюванням варіювала від 89,45 % у 2017 році до 94,88 % у 2007 році.

У динаміці банківських кредитів нефінансовим корпораціям можна виділити два етапи. На першому етапі протягом січня – липня 2022 року динаміка їх обсягів (у) залежно від часу (х) описується параболою з гілками доверху і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,8605$:

$$y = 3699,6x^2 - 26312x + 735537 \quad (5)$$

$$R^2 = 0,8605$$

Протягом I кварталу 2022 року відбулося скорочення обсягів кредитів недержавним нефінансовим корпораціям з 715522 млн грн до 690119 млн грн. Основними факторами потреби у кредитах було зростання витрат на енергоносії та сировину, що підштовхувало підприємства до залучення додаткових коштів для покриття витрат, а також нестабільна політична ситуація. Призначенням банківських кредитів було: фінансування оборотних коштів, інвестицій у розвиток та адаптація до нових економічних умов. У II кварталі 2022 року розпочалася зворотна тенденція до зростання і у липні 2022 року спостерігалася найбільше значення вартості кредитного портфеля – 736544 млн грн. Зростання потреби в позикових коштах та жорсткіші умови кредитування відображали складність фінансового середовища для підприємств. Різні сектори, розміри підприємств та регіони мали різний вплив на потребу

в запозиченнях та умов доступу до кредитів, що свідчило про неоднорідність економічних умов.

На другому етапі протягом серпня 2022 року – червня 2024 року динаміка їх обсягів (у) залежно від часу (х) описується параболою з гілками доверху і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9311$:

$$y = 499,62x^2 - 14168x + 752379 \quad (6)$$

$$R^2 = 0,9311$$

Протягом серпня 2022 року – червня 2023 року відбувалося стабільне скорочення кредитного портфеля із 736217 млн грн до 647570 млн грн (мінімальне значення за період воєнного стану). Протягом зазначеного періоду суттєво посилювалися оцінки суб'єктів господарювання щодо жорсткості умов доступу до банківських кредитів у зв'язку зі зростанням вимог кредиторів, що обумовлено підвищенням ризиків кредитування для банківської системи в умовах воєнного стану, політичної та економічної невизначеності, нестабільних фінансових показників позичальника та високих ризиків їх діяльності. Це ускладнювало для підприємств отримання необхідного фінансування, навіть при наявності високої потреби в позикових коштах. Зменшення частки підприємств, які планували брати банківські кредити, разом з підвищенням частки тих, хто планував залучати кошти з-за кордону, відображає зміну в стратегічних підходах до фінансування. Підприємства шукали альтернативні джерела капіталу через труднощі в отриманні кредитів на місцевому ринку або через бажання скористатися більш вигідними умовами зовнішнього фінансування. Цей тренд був результатом підвищених вимог до кредитування з боку банків, зростання процентних ставок або інших економічних факторів, що впливали на здатність підприємств отримувати кредитні ресурси.

У другому півріччі 2023 року відбувалося стійке зростання вартості кредитів нефінансовим корпораціям до 673762 млн грн у грудні 2023 року. Протягом січня–лютого 2024 року вартість кредитного портфеля скоротилася до 659145 млн грн У 2 кв. 2024 року вартість кредитного портфеля зросла до 686900 млн грн, що відповідає рівню січня 2023 року (686689 млн грн). Причиною висхідної динаміки є пом'якшення умов доступу до банківських кредитів, але головними стримуючими чинниками залучення кредитних ресурсів залишалися

зависокі кредитні ставки. Вони залишалися основною перешкодою для багатьох підприємств, оскільки значно підвищували вартість позикових коштів і знижували рентабельність інвестиційних проєктів. Наступним стримуючим чинником були великі вимоги до забезпечення кредитів. Для видачі кредиту банківські установи часто вимагали значну заставу, яку не могли надати підприємства, що не мали достатньо ліквідних активів. Для вирішення проблем доступу до банківських кредитів підприємства були вимушені використовувати інші джерела фінансування, такі як внутрішні резерви, інвестиції від партнерів або міжнародні гранти тощо.

У II кварталі 2024 року частка підприємств, які планували брати банківські кредити, зросла. Підприємства продовжували надавати перевагу кредитам у національній валюті. Умови доступу до банківських кредитів, хоча й послабилися, залишалися досить жорсткими. Основними стримуючими факторами залишалися: високі ставки за кредитами, наявність інших джерел фінансування та надмірні вимоги до застави. Воєнні дії та їх наслідки залишалися домінуючим чинником, що стримує розвиток підприємств, і їх вплив продовжує посилюватися через тривалий вплив воєнного стану на економічну діяльність і бізнес-середовище. Умови доступу до банківських кредитів залишалися жорсткими. Основні перешкоди включають високі кредитні ставки, обмеженість інших джерел фінансування та суворі вимоги до застави. Це обмежувало можливість підприємств отримувати необхідні кошти для розвитку. Станом на 01.07.2024 ренкінг видів економічної діяльності за питомою вагою у кредитному портфелі по мірі її зменшення виглядає таким чином (табл. 1): оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 39,12 %, переробна промисловість – 16,70 %, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 15,11 %, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 8,60 %, операції з нерухомим майном – 7,43 %, транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність – 3,76 %, будівництво – 2,54 %, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 2,39 %, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 1,35 %, професійна, наукова та технічна діяльність – 1,09 %, у решті видів економічної діяльності питома вага менше 1 %.

Таблиця 1 – Склад і структура кредитного портфеля нефінансових корпорацій України станом на 01.07.2024

Види економічної діяльності	Усього		у тому числі за строками					
	Млн грн	Структура, %	до 1 року		від 1 року до 5 років		більше 5 років	
			Млн грн	Структура, %	Млн грн	Структура, %	Млн грн	Структура, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	757021	100	385010	50,86	271114	35,81	100897	13,33
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	114384	15,11	43107	37,69	66749	58,36	4528	3,96
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	18074	2,39	9460	52,34	7417	41,04	1197	6,62
Переробна промисловість	126407	16,70	57784	45,71	55903	44,22	12720	10,06
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	65103	8,60	22728	34,91	23081	35,45	19294	29,64
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	383	0,05	95	24,80	279	72,85	9	2,35

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Будівництво	19216	2,54	9671	50,33	6691	34,82	2854	14,85
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	296144	39,12	207546	70,08	73718	24,89	14880	5,02
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	28489	3,76	6853	24,05	14718	51,66	6918	24,28
Тимчасове розміщування й організація харчування	4079	0,54	297	7,28	627	15,37	3156	77,37
Інформація та телекомунікації	4911	0,65	2860	58,24	1675	34,11	377	7,68
Фінансова та страхова діяльність	750	0,10	130	17,33	616	82,13	4	0,53
Операції з нерухомим майном	56275	7,43	11418	20,29	12085	21,47	32771	58,23
Професійна, наукова та технічна діяльність	8229	1,09	5476	66,55	2345	28,50	407	4,95
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10190	1,35	6442	63,22	2738	26,87	1009	9,90
Освіта	181	0,02	130	71,82	51	28,18	0	0,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3730	0,49	673	18,04	2287	61,31	770	20,64
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	416	0,05	327	78,61	89	21,39	0	0,00
Надання інших видів послуг	61	0,01	14	22,95	46	75,41	1	1,64

Джерело: побудовано за даними [8]

У цілому по національній економіці на кредити суб'єктам господарювання припадало: до 1 року – 50,86 %, від 1 року до 5 років – 35,81 %, більше 5 років – 13,33 %. Значно вищу питому вагу короткострокових кредитів мали такі види економічної діяльності: мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 78,61 %, освіта – 71,82 %, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 70,08 %, професійна, наукова та технічна діяльність – 66,55 %, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 63,22 %, інформація та телекомунікації – 58,24 %, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 52,34 %. Значно нищу питому вагу короткострокових кредитів мали такі види економічної діяльності: надання інших видів послуг – 22,95 %, операції з нерухомим майном – 20,29 %, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 18,04 %, фінансова та страхова діяльність – 17,33 %, тимчасове розміщування й організація харчування – 7,28 %. Найбільша частка середньострокових кредитів припадає на такі види економічної діяльності: фінансова та страхова діяльність – 82,13 %; надання інших видів послуг – 75,41 %; водопостачання, каналізація, поводження з відходами – 72,85 %; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 61,31 %; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 58,36 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 51,66 %. Найменша частка середньострокових кредитів припадає на такі види економічної діяльності: операції з нерухомим майном – 21,47 %; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 21,39 %, тимчасове розміщування й організація харчування – 15,37 %.

Найбільша частка довгострокових кредитів припадає на такі види економічної діяльності: тимчасове розміщування й організація харчування – 77,37 %, операції з нерухомим майном – 58,23 %, постачання

електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 29,64 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 24,28 %, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 20,64 %. Найменша частка довгострокових кредитів припадає на такі види економічної діяльності: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 6,62 %; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 5,02 %; професійна, наукова та технічна діяльність – 4,95 %; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 3,96 %; водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 2,35 %; надання інших видів послуг – 1,64 %; фінансова та страхова діяльність – 0,53 %.

Протягом 2017–2022 років вартість кредитів великим суб'єктам господарюванням скоротилася з 310948 млн грн до 206195 млн грн, або на 33,69 %, і описується низхідною гілкою параболі з множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9026$:

$$y = 4454,7x^2 - 55617x + 374913, \quad (7)$$

$$R^2 = 0,9026$$

За аналізований період вартість кредитів середнім суб'єктам господарюванням скоротилася незначно, із 209521 млн грн до 208200 млн грн, або на 0,63 %, з мінімальним значенням 184783 млн грн у 2019 році і максимальним 213960 млн грн у 2020 році.

Протягом 2017–2022 років вартість кредитів малим суб'єктам господарюванням скоротилася зі 111054 млн грн до 81767 млн грн, або на 26,37 %, і описується параболою з гілками доверху і множинним коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,8449$:

$$y = 3702,4x^2 - 30889x + 138251, \quad (8)$$

$$R^2 = 0,8449$$

Найменше значення спостерігалось у 2020 році – 70135 млн грн.

Протягом 2017–2022 років відбулися суттєві структурні зрушення у структурі банківського портфеля кредитів нефінансовим корпораціям [9]: частка великих підприємств скоротилася з 37,47 % до 27,33 %, середніх – зросла з 25,25 % до 27,60 %, малих – скоротилася із 13,38 % до 10,84 %, мікропідприємств – зросла з 23,91 % до 34,23 %.

Протягом січня 2022 року – червня 2024 року вартість кредитів великим суб'єктам підприємництва скоротилася з 209628 млн грн до 177369 млн грн, або на 15,39 %, середніх – зросла з 219783 млн грн до 254350 млн грн, або на 15,73 %; малих – скоротилася із 89528 млн грн до 78562 млн грн, або на 12,25 %, мікропідприємств – скоротилася із 250710 млн грн до 246740 млн грн, або на 1,58 %.

Під час воєнного стану відбулися подальші структурні зміни у банківському кредитуванні суб'єктів господарювання. Протягом січня 2022 року – червня 2024 року питома вага великих підприємств у сукупному портфелі скоротилася з 27,24 % до 23,43 %, або на 3,81 %, середніх підприємств – зросла з 28,56 % до 33,60 %, або на 5,04 %. Частка малих підприємств скоротилася з 11,63 % до 10,38 %, або на 1,25 %, а мікропідприємств – зросла із 32,57 % до 32,59 %, або на 0,02 %.

Середньозважені процентні ставки депозитних корпорацій (крім Національного банку України) за новими кредитами нефінансовим корпораціям в річному обчисленні протягом 2017–2022 років скоротилися з 16,1 % до 14,1 % з найменшим значенням 8,9 % у 2021 році і описуються параболою з гілками догори з коефіцієнтом множинної детермінації $R^2 = 0,7102$:

$$y = 1,1214x^2 - 7,7586x + 23,86, \quad (9)$$

$$R^2 = 0,7102$$

Протягом січня 2022 року – червня 2024 року динаміка процентних ставок описувалася параболою з гілками донизу і коефіцієнтом множинної детермінації $R^2 = 0,9008$:

$$y = -0,0267x^2 + 0,9694x + 9,0611, \quad (10)$$

$$R^2 = 0,9008$$

Протягом січня 2022 року – травня 2023 року процентна ставка за кредитами нефінансовим корпораціям зросла з 9,5 % до 18,5 %, а до кінця першого півріччя 2024 року вона скоротилася до 14,8 % і відповідає рівню травня-червня 2022 року.

Банки України в цілому адекватно оцінюють кредитний ризик, що підтверджується незначними коригуваннями пруденційних резервів за результатами оцінки якості активів (*AQR* – *asset quality rate*) [10]. Вони становили лише близько 1 %, за результатами верифікації вартості заставного майна – 0,5 %, а екстраполяція результатів *AQR* на весь кредитний портфель деяких банків призвела до коригувань менше ніж на 0,5 %. Ці показники свідчать про загальну адекватність підходів банків до оцінки ризиків. Банки, для яких були встановлені підвищені нормативи достатності капіталу, найближчим часом мають подати до НБУ програми реструктуризації або капіталізації для забезпечення відповідності новим вимогам. Ці заходи є важливими для забезпечення стабільності банківської системи, особливо в умовах підвищеної економічної невизначеності, спричиненої військовими діями.

Висновки. Статистично показано, що протягом 2005–2018 років вартість банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання, динамічно зростала. У наступні роки розпочалася низхідна тенденція. З початку повномасштабного військового вторгнення РФ до нашої країни тенденція різкого скорочення вартості кредитного портфеля протягом I кварталу 2022 року змінилася її зростанням у II кварталі 2022 року через значну потребу нефінансових корпорацій у зовнішньому фінансуванні.

Доведено, що період липня 2022 року – червня 2023 року характеризується стійким скороченням обсягів банківського кредитування суб'єктів господарювання через жорсткі умови кредитування, які не відповідали платоспроможному попиту позичальників через значні ризики воєнного періоду, невизначеність політичної та економічної ситуації, погіршення їх фінансового стану тощо. Починаючи з липня 2023 року формується стійка тенденція до зростання обсягів кредитування нефінансових корпорацій через зниження жорсткості умов кредитування, проте стримуючими залишалися фактори попиту на отримання банківських кредитів, високі процентні ставки та підвищені вимоги до застави.

Показано, що протягом всього аналізованого періоду, починаючи з 2005 року, українські позичальники – нефінансові корпорації віддавали перевагу кредитуванню у національній валюті. З початком введення воєнного стану збільшився попит позичальників на залучення кредитів у національній валюті у зв'язку з очікуванням девальвації гривні, що робило кредити у валюті менш привабливими через ризики курсових різниць. Водночас, підприємства, які працювали на міжнародних ринках або з великими валютними потоками, продовжували шукати можливості для кредитування в іноземній валюті.

4. Визначено, що станом на 01.07.2024 у банківському кредитному портфелі найбільшу концентрацію, яка перевищує 60 %, мають такі види економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, переробна промисловість, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарств. У цілому по національній економіці ренкінг кредитів суб'єктам господарювання за питоною вагою у порядку її зменшення виглядає таким чином: короткострокові (до 1 року), середньострокові (від 1 року до 5 років), довгострокові (більше 5 років). Значно вищу питому вагу короткострокових кредитів мали такі види економічної діяльності: мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, освіта, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування. Найбільша частка середньострокових кредитів припадає на фінансову та страхову діяльність, надання інших видів послуг, водопостачання, каналізацію, поводження з відходами; охорону здоров'я та надання соціальної допомоги; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство. Найбільша частка довгострокових кредитів припадає на тимчасове розміщення й організацію харчування, а також операції з нерухомим майном.

5. Встановлено, що протягом 2017–2022 років вартість кредитів великим суб'єктам господарювання скоротилася більше, ніж на третину; середнім – скоротилася незначно; малим – скоротилася більше, ніж на чверть. Протягом воєнного стану вартість кредитів великим суб'єктам підприємництва скоротилася більше, ніж на 15 % за рахунок зростання середніх підприємств.

6. Показано, що протягом 2017 року – I півріччя 2024 року відбулися суттєві структурні зрушення у структурі банківського портфеля кредитів нефінансовим корпораціям: суттєве скорочення частки великих і малих підприємств за рахунок зростання питомої ваги середніх та мікропідприємств.

7. Визначено, що середньозважені процентні ставки депозитних корпорацій (крім Національного банку України) за новими кредитами нефінансовим корпораціям у річному обчисленні протягом 2017–2022 років скоротилися з 16,1 % до 14,1 % з найменшим значенням 8,9 % у 2021 році і описуються параболою з гілками догори. Протягом січня 2022 року – червня 2024 року

динаміка процентних ставок описувалася параболою з гілками донизу. Протягом січня 2022 року – травня 2023 року процентна ставка за кредитами нефінансовим корпораціям зросла, а до кінця першого півріччя 2024 року скоротилася до рівня травня–червня 2022 року.

8. Підприємствам рекомендовано розробляти стратегії для управління ризиками, пов'язаними з фінансовими умовами та доступом до кредитів для забезпечення стійкості в умовах мінливого фінансового середовища. Для раціоналізації джерел фінансування доцільно оцінити можливість відкладення чи коригування інвестиційних планів у випадку надмірних вимог до кредитів або високих процентних ставок. Зменшення впливу високих ставок і поліпшення умов кредитування сприятиме активнішому залученню кредитів і підтримці фінансової стабільності підприємств.

Перспективами подальших досліджень є визначення стрес-шоків воєнного стану на валютному ринку в системі забезпечення стабільності національної валюти та шляхів їх нейтралізації.

Список використаних джерел:

- Петрашевська А.Д., Колонтай С.М., Смельянська В.В. Вплив війни на кредитний ринок України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 48. С. 57–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-10>
- Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67>
- Черелюк В.О. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в умовах сьогодення. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 78. С. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.78-19>
- Блашук-Дев'яткіна, Н., Болюх, Д. Забезпечення ефективності функціонування банківського сектору України в умовах економічної нестабільності. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-2>
- Блашук-Дев'яткіна Н., Біда М. Оцінка впливу воєнного стану на кредитний ринок України. *Молодий вчений*. 2023. № 10 (122). С. 177–182. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-35>
- Гордей О.Д., Серета Є.Г. Використання Open Banking у банківській системі України: можливості та ризики. *Підприємництво та інновації*. 2024. Вип. 31. С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.3>
- Подик С. Оцінка кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору України. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 31. С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.4>
- Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) – 06*2024. Київ : Національний банк України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xlsx>
- Кредити Малому та середньому підприємництву – 06*2024. Київ : Національний банк України, 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/Loans_MSE.xlsx
- Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану (грудень 2023 р. – січень 2024 р.). Київ : Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://surl.li/xdxrvj>

References:

- Petrashkevskaya A. D., Kolontai S. M., Smelianska V. V. (2023) Vplyv viiny na kredytnyi rynek Ukrainy [The impact of the war on the credit market of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 48, pp. 57–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-10> (in Ukrainian)
- Rats O. M. (2023) Doslidzhennia efektyvnosti funktsionuvannya bankivskykh ustanov Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Study of the effectiveness of the functioning of banking institutions of Ukraine in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-67> (in Ukrainian)
- Chereliuk V.O. (2022) Problemy ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy v umovakh sohodennia [Problems and prospects of development of the banking system in today's conditions]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 78, pp. 124–129. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.78-19> (in Ukrainian)
- Blashchuk-Deviatkina, N., & Boliukh, D. (2023) Zabezpechennia efektyvnosti funktsionuvannya bankivskoho sektoru Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Ensuring the effectiveness of the functioning of the banking sector of Ukraine in conditions of economic instability]. *Molodyi vchenyi*, vol. 9 (121), pp. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-2> (in Ukrainian)
- Blashchuk-Deviatkina N., & Bida M. (2023) Otsinka vplyvu voiennoho stanu na kredytnyi rynek Ukrainy [Assessment of the influence of martial law on the credit market of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, vol. 10 (122), pp. 177–182. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-35> (in Ukrainian)
- Hordei O. D., Sereta Ye. H. (2024) Vykorystannia Open Banking u bankivskii systemi Ukraini: mozhlyvosti ta ryzyky [Use of Open Banking in the banking system of Ukraine: opportunities and risks]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 31, pp. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.3> (in Ukrainian)
- Podyk S. (2024) Otsinka kredytnoho zabezpechennia pidpriemstv aharnoho sektoru Ukrainy [Evaluation of credit provision of enterprises of the agrarian sector of Ukraine]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. (31), pp. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.4> (in Ukrainian)

8. National Bank of Ukraine (2024) Loans granted by deposit corporations (except the National Bank of Ukraine) – 06'2024. Available at: <https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xlsx> (in Ukrainian)

9. National Bank of Ukraine (2024) Loans to small and medium enterprises – 06'2024. Available at: https://bank.gov.ua/files/Loans_MSE.xlsx (in Ukrainian)

10. National Institute of Strategic Studies (2024) Review of tools to support financial stability in martial law (December 2023 – January 2024). Available at: <http://surl.li/xdxrvj> (in Ukrainian)

Cherednichenko Stanislav

*Institution of Higher Education “Classic Private University”;
Classic Private University*

MODELING THE INFLUENCE OF MARTIAL LAW ON INDICATORS OF BANK CREDITING OF THE NATIONAL ECONOMY

The relevance of the article is determined by the need to maintain an appropriate level of credit activity of banks in relation to the provision of monetary resources to economic entities. Statistically, it is shown that in 2005–2018 indicators of the cost of bank loans, according to the subjects of state support, increased dynamically. In the following years, there was a low trend. It has been proven that the period from the end of 2022 to the beginning of 2023 is characterized by persistent ephemerality of general bank lending to state-supported entities due to the terms of lending. Starting from the beginning of 2023, a steady trend towards an increase in total lending to non-financial corporations has been formed. It is shown that throughout the analyzed period, which began in 2005, Ukrainian financiers – non-financial corporations preferred lending in national currencies. It was determined that as of July 1, 2024, wholesale and retail trade have the largest concentration in the bank's loan portfolio; repair of motor vehicles and motorcycles, processing industry, agriculture, forestry and fisheries. It was established that during 2017–2022, the cost of loans to large business entities decreased by more than a third; medium – decreased slightly; small – decreased by more than a quarter. It is shown that during 2017 – the first half of 2024, there were significant structural changes in the structure of the bank portfolio of loans to non-financial corporations: a significant reduction in the share of large and small enterprises due to an increase in the specific weight of medium and micro enterprises. It was determined that the weighted average interest rates of deposit corporations on new loans to non-financial corporations decreased annually during 2017–2022. During January 2022 – June 2024, the dynamics of interest rates was described by a parabola with downward branches. During January 2022 – May 2023, the interest rate on loans to non-financial corporations increased, and by the end of the first half of 2024, it decreased to the level of May–June 2022. Businesses are recommended to develop strategies to manage risks related to financial conditions and access to credit to ensure sustainability in a changing financial environment.

Keywords: modeling, martial law, indicators, bank lending, national economy.

JEL classification: E10, E42, E43, E50, H50, H56